

บทที่ ๒

ภาษาสุภาพ

ภาษาสุภาพในที่นี้หมายถึง ถ้อยคำที่ใช้แก่ผู้ที่เคารพนับถือเพราะสูงกว่าด้วย วิทยวุฒิ ชาติวุฒิ และคุณวุฒิ ที่เป็นชนธรรมาสาสมัคร ทั้งนี้รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์ด้วย บางคำใช้แสดงคารวะ บางคำใช้แสดงความสุภาพ ซึ่งเป็นการแสดงคารวะไปพร้อมกัน คำเหล่านี้ไม่ได้กำหนดใช้มากมายหลายชนิดอย่างราชาศัพท์ที่ใช้แก่เจ้านาย วิธีการใช้ก็ไม่ค่อยแปลกไปกว่าภาษาสาสมัครเท่าใดนัก

ลักษณะคำสุภาพ

๑. เป็นคำยืมจากบาลี สันสกฤตและเขมร
๒. เป็นคำไทย ที่มีคำอื่นตกแต่ง เพื่อให้ฟังไพเราะและสุภาพ

การจำแนกคำที่ใช้เป็นคำสุภาพ

๑. คำนาม

สำหรับสามัญชน

ก. **เครือญาติ** ได้แก่ บิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ธิดา บุตรี บางที่ใช้คำไทยประสมกับคำบาลีสันสกฤต แสดงเพศ เช่น บุตรหญิง บุตรชาย แต่บางที่ใช้คำบาลีสันสกฤต คือ คำ *คุณ* ขึ้นหน้าคำไทย เพื่อเป็นการยกย่อง โดยเฉพาะที่เป็น พ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่สูงกว่าตน เช่น คุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่ คุณย่า คุณทวด ... คุณพี่ หรือผู้ที่ตนต้องแสดงความเคารพในฐานะตนเป็นผู้น้อย เช่น คุณนาย คุณผู้หญิง และคุณหนู สำหรับผู้ที่เป็นลูกนายน ลุงเจ้าของบ้าน แต่บัดนี้ คำ *คุณ* มีความหมายหย่อนลง เราใช้นำ

หน้าชื่อคนได้ทั่วไป ทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก ทั้งที่นับถือและไม่นับถือ

ข. ที่เกี่ยวกับร่างกาย ได้แก่ ศีรษะ เท้า โลหิต ประจำเดือน (ระดู) ครรภ์ (จำเพาะเวลามีท้อง) อวัยวะ (กระดูกที่เผาแล้ว) อังคาร (ถ้ากระดูก) อัจฉริยะ ปัสสาวะ อุจจาระ มูตร หนัก (เช่น ปิดหนัก ทวารหนัก) เบา

ค. ที่เป็นสัตว์และสิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ โศก กระบือ สุกร สุนัข เพลิง สุรา ภาพยนตร์

สำหรับพระสงฆ์และพระพุทธรูป

ก. เครื่องใช้ กุฏิ (ที่อยู่) ถาน (สวม) อาสนะ ปัจจัย (เงิน) ไทยธรรม (ของถวาย) จังหัน (อาหาร)

ข. อวัยวะ เฉพาะพระพุทธรูป พระเศียร พระเมาลี (ผมจุก) พระบาท พระหัตถ์ พระอุระ

๒. คำกริยา

สำหรับสามัญชน

รับประทาน เสีย (ตาย) ถึงแก่กรรม คลอดบุตร (ออกลูก) ให้หา (เรียก) ทราบ เรี่ยน (บอกให้รู้)

สำหรับพระสงฆ์

ฉัน จำวัด อาพาธ (ป่วย) ถึงแก่กรรมภาพ จงกรม (เดินไปมา เดินเปลี่ยนอิริยาบถ)

๓. คำลักษณนาม

สำหรับสามัญชน

ท่าน นาย ผล (แทนคำ ลูก สำหรับ ผลไม้ หรือ สิ่งของ) ฟอง (แทนลูก สำหรับ ไข่)

สำหรับพระสงฆ์

องค์ รูป (มักใช้ในภาษาหนังสือ)

๔. คำวิเศษณ์ บอกความรับหรือปฏิเสธ

หญิง ค่ะ เจ้าค่ะ เจ้าขา ขา จ๊ะ จ้า หามิได้ เจ้าค่ะ มิได้ ค่ะ
ชาย ครับ ขอรับ ขอรับ กระผม

๕. สรรพนาม

บุรุษที่ ๑

๑. ใช้บุรุษสรรพนาม

ฉัน ดิฉัน อีฉัน ผม กระผม เรา

๒. ใช้คำบอกเครือญาติ

ลูก น้อง พี่ ป้า น้า อา แม่ พ่อ ลุง

๓. ใช้ชื่อตัวเองแทนตัวผู้พูด

๔. ใช้ตำแหน่งหน้าที่แทนตัวผู้พูด

ครู อาจารย์ ฯลฯ

บุรุษที่ ๒

๑. ใช้บุรุษสรรพนาม

เธอ หล่อน ท่าน คุณ ใต้เท้า

หลวงปู่ หลวงพี่ พระคุณเจ้า (พระสงฆ์)

๒. ใช้คำบอกเครือญาติ

คุณพ่อ คุณแม่ พ่อ แม่ ฯลฯ

๓. ใช้เรียกชื่อผู้พูดด้วย

อาจเรียกชื่อตัว ชื่อเล่น ได้ทั้งชายและหญิง
หรือใช้ คุณ หน้าชื่อเพื่อยกย่อง

๔. ใช้เรียกตำแหน่งหน้าที่แทนผู้พูดด้วย

อาจารย์ อาจารย์ใหญ่ ครู คุณครู หัวหน้า
หัวหน้ากอง มักใช้ ท่าน นำหน้าคำบางคำ
เพื่อแสดงความยกย่อง

๕. ใช้เรียกบรรดาศักดิ์แทนผู้พูดด้วย

คุณหญิง เจ้าคุณ คุณพระ คุณหลวง ท่านขุน
แต่ผู้น้อยมักใช้ ใต้เท้า แทน

บุรุษที่ ๓

๑. ใช้บุรุษสรรพนาม

เขา ท่าน เธอ (มีใช้น้อย) มัน (สำหรับ
ผู้ใหญ่พูดถึงเด็กด้วยความเอ็นดู)

๒. ใช้คำบอกเครือญาติ

๓. ใช้เอ่ยชื่อผู้พูดถึง

๔. ใช้คำบอกตำแหน่งหน้าที่

อาจารย์ ครู หัวหน้า ฯลฯ

ใช้ *ท่าน* นำหน้าคำบางคำ เพื่อแสดงความยกย่อง

การใช้ภาษาสุภาพ

กฎเกณฑ์การใช้ ไม่ได้มีกำหนดไว้ตายตัวอย่างราชศัพท์ เพียงแต่ใช้ให้ถูกกาละเทศะ และบุคคล เท่านั้น เท่าที่พอจะกำหนดได้ มีดังนี้

๑. เปลี่ยนถ้อยคำที่ใช้ได้เป็นกลางๆ เป็นคำสุภาพ เช่น
เรียกรหา	เป็น	ให้หา	บอกให้รู้	เป็น	เรียน
ไม่รู้	เป็น	ไม่ทราบ	ไม่ใช่	เป็น	มิได้
ลูก	เป็น	พล (สำหรับพลไม้หรือสิ่งของ)			
ลูก	เป็น	พอง (สำหรับไข่)			
- การเปลี่ยนนี้ บางคนใช้ต่างๆ กันไป เช่น

ก. ใช้ภาษาหนังสือในการพูด เช่น ใช้ *บิดา* แทน *พ่อ*
เมื่อเอ่ยถึง

ข. ใช้คำสุภาพในที่ที่ควรใช้คำกลางๆ ไม่ได้ไม่ซ้ำ ทั้ง
ที่ไม่ได้เจาะจงผู้ฟังว่า เป็นผู้ที่ผู้พูดเคารพยกย่องหรือไม่ เช่น

เรื่องการกินอาหารให้ถูกส่วน

เปลี่ยนเป็น การรับประทานอาหารให้ถูกส่วน

ค. ใช้คำสุภาพในคำติดปาก หรือคำประสม เช่น *ไม้*
รู้จักหัวนอนปลายเท้า *มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ* ใช้ *เท้า* แทน
ต้น *ศิระแม่มีมือ* ใช้ *ศิระ* แทน *หัว*

๓. ใช้คำรับ ค่ะ ครับ ลงท้ายประโยค แต่ไม่ได้ลงท้าย
ทุกประโยคไป ผู้พูดต้องรู้ได้เองว่าที่ใดควรใช้ ที่ใดไม่ควรใช้ นับ
เป็นเรื่องกำหนดยาก

๓. หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่จะทำให้ผู้ฟังไม่สบายใจด้วยประ
การทั้งปวง ได้แก่ *ภาษาถิ่น* ที่เข้าใจกันเฉพาะคนถิ่นเดียวกัน *ภาษา*
แสลง ที่รู้จักเฉพาะในหมู่ในพวก *ถ้อยคำที่มีความหมายสองแง่ คำ*
เปรียบเปรย (ทั้งนั้นนอกเสียจากในหมู่ผู้คุ้นเคยกัน พูดอย่างไรก็ได้ถ้า
ผู้ฟังไม่ถือ)

๕. ใช้คำสุภาพในภาษาพูดและภาษาเขียนให้ถูกต้อง เพราะ
ภาษาพูดกับภาษาเขียน บางที่ใช้คำไม่ตรงกัน

การใช้ภาษาสุภาพในการเขียน

ในการพูด เราถือว่าคำสุภาพเป็นการแสดงความเคารพยกย่องผู้
ที่เราพูดด้วย และแสดงความสุภาพเรียบร้อยของผู้พูดไปพร้อมกัน แต่
ในการเขียนมีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำบางคำ หรือวิธีพูดบางอย่างก็
เพื่อให้ฟังไพเราะถูกต้องตามแบบแผน ดังนี้

ภาษาพูด	ภาษาเขียน
เกิดไฟไหม้	เกิดเพลิงไหม้ เกิดอัคคีภัย
เรือบิน	เครื่องบิน
หมูแฮม เนื้อวัว	เนื้อสุกร เนื้อโค
หมา	สุนัข
น้ำท่วม	อุทกภัย
โจรปล้น	โจรภัย
เกิดอุบัติเหตุ	ประสบอุบัติเหตุ

คำถาม

๑. ราชาศัพท์ คืออะไร ใช้อย่างไร
๒. ที่ว่า "ราชาศัพท์ของเรามีถ้อยคำตลอดจนวิธีใช้ละเอียดลออจนจะนับเป็นภาษาอีกภาษาหนึ่งอยู่ในภาษาไทยก็ทำได้" เป็นความจริงหรือไม่ อย่างไร จงอธิบายให้เห็นจริง
๓. เรามีวิธีสร้างราชาศัพท์ อย่างไรบ้าง
๔. ราชาศัพท์ จำแนกคำอย่างไร
๕. ภาษาสู่ภาพ มีความสำคัญแก่ภาษาไทยอย่างไรบ้าง